

FĂGĂRĂȘAN ELENA

ȘCOALA GIMNAZIALĂ. GH. LAZĂR,, ZALĂU

Relațiile dintre educarea limbajului și dezvoltarea gândirii

Adesea în încercările de a defini ființa umană se afirmă că este unică ființă dotată cu gândire și limbaj (" homo cogitarius", "homo loquens").Cele doua fenomene psihice puse in discuție (dar nu numai ele, desigur), constituie din timpuri străvechi, emblema omului,fiindui specifice si deosebindu-i astfel,radical,de celelalte viețuitoare.

În cadrul SPU,interacțiunea tuturor elementelor sale componente este o condiție obligatorie fără de care activitatea umană, adaptarea la la medii,crearea de valori,etc,nici nu ar fi posibilă.

Dintre toate aceste elemente (fenomene psihice),gândirea și limbajul se află într-o stransă legatură, ele evoluând prin interconținționarea pe tot parcursul ontogenezei.Menționam însă că desprinderea lor din contextul SPU este în demers artificial ce poate fi realizat numai în scopul unei mai bune analize teoretice a raporturilor dintre ele ,în realitate nici un fenomen psihic nefiind izolat de toate celelalte.

Îngemanaarea celor doua fenomene reiese mai întâi din apartenența lor la ceea ce numim "intelect" ,acel ansamblu de elemente ala SPU care permit cunoașterea prin detașarea de experiența nemijlocită și se constituie treptat, în ontogeneza ,prin interacțiunea cu mediul socio-cultural.

Gândirea este procesul psihic cognitiv superior care prin intermediul operațiilor mintale (analiza,sinteza,comparația, abstractizarea,generalizarea),reflectă însușirile esențiale și relațiile dintre obiectele si fenomenele lumii,sub forma noțiunilor,propozițiilor (judecăților si raționamentelor) .

Noțiunea,fiind elementul de baza al gândirii,rezultă că limbajul se evidențiază chiar din definiția acestui complex fenomen psihic, întrucât noțiunea este tocmai semnificația cuvântului ca element constitutiv al limbajului și ,deoarece semnificația cuvântului ca element constitutiv al limbajului și,deoarece semnificațiile,înțelesurile,sunt de natura ideală și nu pot exista independent de un purtator material (cuvântul rostit ,scris,citit),apare ca evidența legătură dintre gândire si limbaj.

Limbajul este activitatea individuala de comunicare prin intermediul limbii,ori comunicarea (transmitera de informații) presupune vehicularea unor semnificații într-un "emițător" si un "receptor" , ceea ce nu se poate realiza decat priun utilizarea unor "coduri" care sa permită,materializarea acestor " mesaje" ,codurile putând fi semnele (cuvintele) diferitelor limbi naturale sau limbajul mimico-gesticular (specific surdo-mutilor), sau alfabetul Morse,etc.O alta componentă esențială a unui sistem de comunicare este conexiunea inversă ce are rolul de a regla emisia mesajelor în funcție de efectele produse.

Limbajul fiind "limba în acțiune "sau limba preluată (interiorizata) și utilizată de fiecare subiect uman (care o găsește la naștere gata constituită),înseamnă ca limbajul preia și latura

semantica a limbii. Latura semantica a limbajului nu se suprapune însă integral pe cea a limbii întrucât, pe de o parte, individul nu-și poate însuși toate semnificațiile tuturor cuvintelor existente în lexicul unei limbi, iar pe de alta parte, fiecare individ adaugă semnificației principale a unui cuvânt alte sensuri secundare, strâns legate de experiența sa personală. De exemplu, cuvântul "matematică" semnifică "știința exactă a numerelor și a relațiilor dintre ele" dar la această semnificație valabilă pentru oricine se asociază trăiri subiective (predominant afectiv-motivationale) diferite în cazul unui elev premiant la olimpiada de matematică față de un elev corigent. Acestea sunt tocmai sensurile personale ale cuvântului respectiv, rezultate din experiențele specifice, unice, ale fiecărui elev în legătura cu această disciplină de studiu. Este necesar a aminti de asemenea, că gândirea, ca proces logic, realizează legăturile între diferite noțiuni, întrucât acestea nu pot exista separat ci în sisteme de noțiuni de forma piramidala în care noțiunile aflate pe o treaptă mai înaltă cu un grad mai mare de generalizare și abstractizare.

De aceea gândirea lucrează cu construcții mai complexe, cum sunt judecățile și raționamentele; acestea trebuie să se materializeze în construcții lingvistice mai complexe decât cuvântul, cum sunt propozițiile, frazele. Și așa cum în cadrul limbajului utilizarea vocabularului unei limbi nu se poate face în absența unor reguli gramaticale, tot așa, în cadrul gândirii, utilizarea noțiunilor nu se poate face în afara legilor logice care vizează corectitudinea gândirii, adecvarea ei la realitate.

De aceea se vorbește despre simetria și solidaritatea normelor gramaticale și a celor logice. Dacă avem în vedere evoluția ontogenetică a individului uman, este ușor de observat că gândirea și limbajul sunt într-o strânsă unitate; copilul mic ce are un limbaj slab dezvoltat are o capacitate redusă de gândire (înțelegere și soluționare de probleme); maturizarea psihică a individului presupune un nivel crescând al celor două fenomene psihice întrucât această maturizare se realizează prin învățare, iar învățarea este activitatea complexă ce solicită participarea întregului SPU și în mod special a gândirii și limbajului (cu toate formele sale: monologat, dialogat și colocvial, scris și intern).

Aceasta înseamnă că învățarea este în esență dobândirea capacităților operatorii în plan mental, operațiile luând naștere prin interiorizare datorită limbajului, a acțiunilor externe (după cum a demonstrat Jean Piaget).

Legătura dintre gândire și limbaj se evidențiază însă și în situațiile în care diferite perturbări ce se pot produce în cadrul unuia, influențează negativ și pe celelalte; altfel spus, afectarea accidentală a mecanismului complex al gândirii (întâlnite în boli psihice) se manifestă și prin dificultăți ale comunicării.

Așadar, gândirea se formează și se dezvoltă prin intermediul limbajului în absența căruia rămâne la un stadiu primitiv (a se vedea cazurile de copii sălbatici sau copiii surzi din naștere).

Operațiile gândirii sunt transformări mintale ale obiectelor și fenomenelor care nu pot fi prelucrate decât prin intermediul limbajului: analiza (desfacerea întregului în părțile componente) ca și sinteza (refacerea întregului) necesită utilizarea limbajului; comparația (relevarea asemănarilor și a deosebirilor dintre obiectele gândirii pe baza unui criteriu

),deasemenea,abstractizarea (reținerea unor însușiri prin renunțare la altele) și generalizarea (formarea claselor pe obiecte și fenomene) presupune intervenția limbajului ca suport sau instrument pentru vehicularea semnificațiilor corespunzătoare.

Înțelegerea ,ca funcție a gândirii ce constă în stabilirea de legături între noile informații și cele vechi,n-ar fi posibilă fără sprijinul limbajului.

Rezolvare de probleme (ca proces de mobilizare a resurselor psiho-nervoase pentru depășirea obstacolului cognitiv),este regimul în care funcționează, de regulă, gândirea;aceasta este imposibilă în absența verbalizării care este prezența pe tot parcursul sau în punerea problemei (reformularea datelor), emiterea ipotezelor,întocmirea planului mental,rezolvarea propriu-zisa si eventual, verificarea.

La rândul sau limbajul , ca mijloc al tuturor fenomenelor psihice, deci și al gândirii,ar fi un simplu ambalaj o forma fără conținut ,dacă nu ar dispune și încărcătura semantică.

Disocierea dinte gândire si limbaj (care atrage atenția,prin contrast tocmai asupra îngemănarilor lor) se manifestă pregnant învațarea (mai bine zis "memorarea") mecanică ce se oprește la nivel formal,pur verbal,fără a pătrunde prin înțelegere (deci prin gândire) în esența lucrurilor si fenomenelor.

De aceea funcțiile (rolurile) esențiale ale limbajului,la nivelul SPU sunt inseparabile:funcția de comunicare se realizează în unitate cu cea cognitivă și ambele sunt dependente de cea reglatorie;funcția persuasivă (de convingere ar fi imposibilă în absența raționamentelor; funcția dialectică a limbajului este implicată chiar în soluționarea conflictelor problematice (aparținând gândirii) s.a.m.d .

La nivelul personalității, limbajul,în toate formele sale,este un indicator cert al capacității intelectuale;bogăția vocabularului,corectitudinea gramatical,acursivitatea logice,a flexivității si fluentei gândirii.

În același timp, dovada înțelegerii deci a funcționalității gândirii) nu se poate face decât prin intermediul verbalizării,exteriorizării prin limbaj a ideilor.

În concluzie,unitatea în interacțiune (reciprocă) a gândirii si limbajului poate fi considerată un punct de pornire cu rol central în înțelegerea interdependenței tuturor fenomenelor în cadrul complexului sistem psihic uman si a integrării acestuia în mediul socio-cultural care îl condiționează.

BIBLOGRAFIE

- Gheorghe Tomșa, Mirela Chelaru ,Corina Iurea, Cornelia I.-,„Psihopedagogie preșcolară si primară”.București ,2005;
- „Revista învățământului preșcolar ” 1-2/2009;
- Liliana Ezechil,Mihaela Pais Lăzărescu-„Laborator Preșcolar”Ed.V&Integral București 2006;
- Monica Lespezanu-„Tradițional și moden în învățământul preșcolar”,Ed.Omfal Esențial ,București 2007;